

mass media product - a booktrailer represents a coexistence of knowledge on subject disciplines and practical skills on the basis of microprocessor technology. The task of the teacher is to interest students in the subject of literature through the creation of an educational environment, taking into account their individual abilities. The author, from the point of view of didactic purposes, emphasizes the need for changes in the content of education through the level of the subject, the educational material, through the interaction of the teacher and the student. The booktrailer becomes a cult intellectual means for motivating students, their will to become literary and informational competent. Effective learning is possible only if such organization is created, which takes into account the specifics of teaching the subject.

Key words: cloud technologies, booktrailer, video hosting, mass media.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Хриков Є. М.

УДК 37.016:811.161.2

Л. О. Попова

ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Проблема міжпредметної інтеграції нині набуває особливої актуальності, а тому необхідно акцентувати увагу на методично правильній і доцільній, логічній і виправданій інтеграції важливої для учнів інформації в межах вправи або комплексу їх на текстовій основі, під час навчального інтегрованого проекту або інтегрованого уроку, оскільки саме така міжпредметна інтеграція дасть змогу використати знання як інструмент у розв'язанні життєвих проблем, як засіб особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування особистого життя [8, с. 1]. А відтак сприятиме ефективному формуванню на уроках української мови не лише предметної, а й ключових компетентностей, що є ключем до успішної адаптації особистості в суспільстві, індикатором, за яким можна визначити готовність і здатність її функціонувати в основних сферах життя, наприклад, економічній, соціальній, духовній.

Теоретичні засади впровадження міжпредметної інтеграції в процес навчання української мови стали предметом досліджень О. Біляєва, Л. Варзацької, Т. Грубої, Т. Донченко, В. Засць, С. Карамана, І. Кучеренко, О. Кучерук, М. Пентилюк, К. Плиско, І. Хом'яка та ін. Лінгводидакти розкрили основні питання організації й проведення інтегрованого уроку, окреслили напрями впровадження в освітній процес окремих видів інтеграції, заклали міцні науково-практичні основи для подальших теоретичних і практико-орієнтованих студій. Попри багатовекторність розкриття питання, вважаємо доцільним у нашій розвідці звернутися до аналізу наукових студій

українських лінгводидактів і виокремити перспективи навчання української мови учнів на засадах міжпредметної інтеграції.

Мета статті – окреслити перспективи навчання української мови учнів на засадах міжпредметної інтеграції.

Вивчення наукових праць українських дидактів і лінгводидактів засвідчило дискусійність у трактуванні поняття „міжпредметна інтеграція” і його кореляції з поняттям „міжпредметні зв’язки”. На основі аналізу праць О. Біляєва, Л. Варзацької, С. Гончаренко, Т. Грубої, І. Кучеренко та ін., результатів опрацювання лексикографічних видань ми дійшли висновку, що міжпредметну інтеграцію доцільно визначати як синтез змісту навчальних предметів для узгодженої і скоординованої освітньої діяльності учнів, створення на уроках української мови оптимального лінгвокогнітивного освітнього середовища. Водночас міжпредметні зв’язки варто розглядати як складник міжпредметної інтеграції, тобто початковий етап її впровадження. Науковці схиляються до думки (і ми цілком її підтримуємо), що для реалізації міжпредметних зв’язків на уроках української мови вчителю достатньо того обсягу знань з певної галузі (наприклад, математики, історії, географії тощо), яким він володіє, для пояснення учням основних термінів, явищ, подій та ін., що й становлять основу такого змістового поєднання.

На нашу думку, міжпредметні зв’язки реалізуються на рівні дидактичного матеріалу – текстів різної тематики й жанрово-стильової належності, слів і словосполучень, фразеологізмів, об’єднаних певною тематикою, а власне міжпредметна інтеграція – під час виконання учнями інтегрованих проєктів, у процесі інтегрованих уроків, мета і завдання яких – формувати вміння учнів вільно, комунікативно доречно користуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях, розвивати здатність їх спільно вирішувати навчальні завдання, успішно взаємодіяти в колективі, самостійно знаходити необхідну інформацію з різних навчальних предметів, критично аналізувати й зіставляти її, систематизувати, трансформувати й використовувати відповідно до поставлених цілей, планувати власну освітню діяльність, самоорганізовуватися, моделювати власну поведінку для реалізації успіху в різних видах діяльності.

Погоджуємося з Т. Грубою в тому, що навчально-виховна ефективність інтеграції буде належною в тому випадку, якщо встановлюватиметься за всіма напрямками роботи:

- здобування знань на уроках (попередня підготовка учнів, сприймання нового матеріалу, закріплення, повторення, збагачення знань і вироблення вмінь користуватись ними практично);
- оволодіння шляхами пізнання (спостереження, індукція, дедукція тощо), розумовими операціями (порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація) та словесним оформленням їх результатів (судження, поняття тощо);
- формування вмінь (активно слухати пояснення нового матеріалу і нотувати головне);
- працювати з науковою літературою, конспектувати, складати тези, реферувати;

- здійснювати спостереження над текстом художнього твору з певною метою;
- самостійно здійснювати перенесення знань і вмінь у нову навчальну ситуацію, комбінувати вже засвоєні способи вирішення навчального завдання, будувати принципово новий спосіб його вирішення та інше);
- набуття учнями вмінь практично застосовувати свої знання (під час сприймання художніх творів та їх аналізу, виконання письмових робіт, вироблення грамотного мовного стилю тощо);
- використання на уроках засобів наочності; узагальнення, повторення, систематизація знань, засвоєних школярами протягом певного часу (семестру, року);
- проведення різних форм позакласної роботи (шкільні вечори, ранки, екскурсії, виставки, читацькі конференції і диспути, бібліографічна робота та інша) [4, с. 190].

Одним із засобів упровадження міжпредметної інтеграції вважаємо компетентісно орієнтований дидактичний матеріал, основна мета якого – забезпечити засвоєння учнями знань про мовну систему як засіб вираження думок і почуттів людини та формування відповідних фонетичних, лексичних, граматичних та ін. умінь і навичок, удосконалення вмінь сприймати, відтворювати й продукувати висловлення різних типів, стилів і жанрів мовлення, розвиток готовності розв'язувати проблеми особистісного й суспільного характеру, а супровідна – формування певної ключової компетентності.

На основі аналізу змісту чинної програми з української мови й наукових праць українських лінгводидактів виокремимо такі критерії добору компетентісно орієнтованого дидактичного матеріалу: відповідність темі й меті уроку, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, готовності їх до сприймання й усвідомлення поданої в тексті інформації, орієнтація на освітні, життєві й особистісні потреби учнів, взаємозв'язок у формуванні предметної і ключових компетентностей, забезпечення можливості інтегрувати навчальний зміст кількох шкільних предметів та ін.

Вивчення праць українських лінгводидактів переконало, що вже тривалий час ефективним засобом реалізації міжпредметної інтеграції на уроках української мови є текст. І це логічно, оскільки одним із надважливих завдань учителя української мови є „навчити учня працювати з текстом, що реалізує різні дидактичні функції: по-перше, виконує роль основного джерела навчальної інформації; по-друге, є зразком реалізації певної комунікативної мети; і, по-третє, слугує матеріалом для самоспостереження, засобом активізації розв'язання проблемних завдань та роботи учня” [5, с. 112]. Впевнені, що саме закладена в тексті інформація відкриє учням світ новітніх технологій і незнаних країн, ергономічних ідей і сучасних винаходів та досягнень. Аналіз змісту підручників української мови для 5-9 класів переконує в тому, що є позитивні зрушення в урізноманітненні тематики й проблематики текстів, уміщених у них. Крім тих, у яких зображено красу природи, наголошено на цінності людських взаємин,

акцентовано на важливості дотримання правил мовленнєвого етикету, показано розвиток історії і культури, вагоме місце посідають тексти, у яких порушено такі важливі нині соціальні проблеми: збереження довкілля, упровадження сучасних технологій, раціональне використання коштів, розвиток лідерських ініціатив та ін. Наприклад [9]:

Прочитайте текст. Ознаки якого стилю він має? Яке слово або словосполучення з тексту можна використати як заголовок? Знайдіть у кожному абзаці речення, що виражає основну думку.

Її винайшли майже сто п'ятдесят років тому в США. І жувальної гумки в цій країні — понад сто видів. Згідно з дослідженнями, середньостатистичний американець за рік зжовує понад триста пластинок жувальної гумки. А в цілому американці витрачають на неї майже два мільярди доларів. Після Другої світової війни «жуйка» завоювала весь світ.

Реклама завжди наголошує на корисних властивостях гумки: і зубну емаль вона нібито зміцнює, і появі зубного каменю запобігає, і запах із рота усуває, навіть кислотно-лужний баланс відновлює. На жаль, у багатьох випадках виробники видають бажане за дійсне.

Якщо одним із компонентів жувальної гумки є цукор або глюкоза, то в роті – навпаки – у величезній кількості розмножуються бактерії. Смакові добавки, що входять до цієї «страви», і продукти їх метаболізму, м'яко кажучи, не корисні для здоров'я. А складові (консерванти) на букву «Е» можуть стати причиною стоматологічних та інших захворювань. Дітям до трьох, а краще до семи років давати гумку категорично не можна.

Дехто вважає доцільним «чистити» зуби жуйкою в проміжках між прийомами їжі. Однак стоматологи застерігають: гумка розхитує пломби і може спровокувати гастрит. Якщо ви жуєте цю «смакоту» три хвилини, вона допомагає виділятися шлунковому соку, сприяючи травленню й очищаючи порожнину рота від харчових залишків. Якщо більше – можете спровокувати гастрит та інші неприємності з травною системою. Коли ми жуємо, організм вважає, що їмо, і починає виділяти речовини, які розкладають їжу. Якщо організм здоровий, це не страшно, а якщо в людини виразка або гастрит, то гумка дуже шкідлива. (Л. Хорольська)

- *Доберіть синоніми до слів категорично, наголошувати, доцільний.*
- *Випишіть із тексту спільнокореневі слова. Розберіть їх за будовою.*
- *З якою метою автор використовує в тексті числівники й медичні терміни?*

І якщо в підручниках це вже закладено, то вчителеві необхідно продовжити застосовувати таку текстову варіативність і під час самостійного добору дидактичного матеріалу. При цьому доцільно не обмежувати учнів репродукцією, а в завданнях до текстів підштовхувати їх до дій, що актуальні для них не лише зараз, а й стануть основою для пошуку нових мовленнєвих тактик, спонукатимуть до міркувань тощо.

Отже, навчання української мови учнів на засадах міжпредметної інтеграції сприятиме підвищенню пізнавальної активності учнів, забезпечуватиме активність й успішність освітньої діяльності їх, посилюватиме пізнавальну мотивацію, особливо під час виконання проблемних, творчих вправ і завдань, „сприятиме різнобічному й цілісному розгляду певних лінгвістичних понять та створить умови для формування свідомої, гармонійно розвиненої мовної особистості” [4, с. 191]. Перспективи дослідження вбачаємо у визначенні лінгводидактичного потенціалу професійно орієнтованих текстів задля формування ключових компетентностей учнів на засадах інтеграції.

Список використаної літератури

- 1. Біляєв О.** Інтегровані уроки рідної мови / О. Біляєв // Дивослово. – 2003. – № 5. – С. 36–40.
- 2. Варзацька Л. О.** Міжпредметна інтеграція в системі компетентнісної мовної освіти [Електронний ресурс] / Л. О. Варзацька // Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія : Філологічна. – 2013. – Вип. 40. – С. 177–180. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_40_44
- 3. Гончаренко Семен.** Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
- 4. Груба Т. Л.** Інтеграція змісту навчання в системі формування мовної особистості [Електронний ресурс] / Т. Л. Груба // Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія : Філологічна. – 2013. – Вип. 40. – С. 188–191. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_40_47
- 5. Заєць В. Г.** Взаємопов’язане навчання української мови засобами текстового матеріалу у 8–9 класах допрофільної підготовки [Електронний ресурс] / В. Г. Заєць // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2011. – Вип. 9. – С. 111–114. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2011_9_21
- 6. Кучеренко І.** Упровадження часткової інтеграції на уроках української мови в основній школі [Електронний ресурс] / І. Кучеренко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – № 42(1). – С. 88–95. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2012_42\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2012_42(1)_15)
- 7. Кучерук О. А.** Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови : навчальний посібник / О. А. Кучерук. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 182 с.
- 8. Українська мова.** 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
- 9. Українська мова** для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів / С. О. Караман, О. М. Горошкіна, О. В. Караман, Л. О. Попова. – Харків : Вид-во «Ранок», 2017. – 272 с. : іл.

Попова Л.О. Перспективи навчання української мови учнів на засадах міжпредметної інтеграції

У статті виокремлено перспективи навчання української мови учнів на засадах міжпредметної інтеграції. Автор на основі узагальнення праць українських педагогів і лінгводидактів доходить висновку: міжпредметну інтеграцію доцільно визначати як синтез змісту навчальних предметів

для узгодженої і скоординованої освітньої діяльності учнів, створення на уроках української мови оптимального лінгвокогнітивного освітнього середовища. Зазначено, що міжпредметні зв'язки варто розглядати як складник міжпредметної інтеграції, тобто початковий етап її впровадження. Науковець вважає, що одним із засобів упровадження міжпредметної інтеграції є компетентісно орієнтований дидактичний матеріал, і на основі аналізу чинної програми з української мови й наукових праць українських лінгводидактів виокремлює такі критерії добору його: відповідність темі й меті уроку, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, готовності їх до сприймання й усвідомлення поданої в тексті інформації, орієнтація на освітні, життєві й особистісні потреби учнів, взаємозв'язок у формуванні предметної і ключових компетентностей, забезпечення можливості інтегрувати навчальний зміст кількох шкільних предметів та ін.

Ключові слова: компетентність, ключові компетентності, уроки української мови, текст, міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки.

Попова Л.А. Перспективы обучения украинскому языку учащихся на основе межпредметной интеграции

В статье выделены перспективы обучения украинскому языку учащихся на основе межпредметной интеграции. Автор на основе обобщения работ украинских педагогов и лингводидактов приходит к выводу: межпредметную интеграцию целесообразно определять как синтез содержания учебных предметов для согласованной и скоординированной образовательной деятельности учащихся, создания на уроках украинского языка оптимальной лингвокогнитивной образовательной среды. Отмечено, что межпредметные связи следует рассматривать как составляющую межпредметной интеграции, то есть начальный этап ее внедрения. Ученая считает, что одним из средств внедрения межпредметной интеграции является компетентно ориентированный дидактический материал, и на основе анализа действующей программы по украинскому языку и научных трудов украинских лингводидактов выделяет следующие критерии его отбора: соответствие теме и цели урока, учет возрастных и индивидуальных особенностей учащихся, готовность их к восприятию и осознанию представленной в тексте информации, ориентация на образовательные, жизненные и личностные потребности учащихся, взаимосвязь в формировании предметной и ключевых компетентностей, обеспечение возможности интегрировать учебное содержание нескольких школьных предметов и др.

Ключевые слова: компетентность, ключевые компетентности, уроки украинского языка, текст, межпредметная интеграция, межпредметные связи.

Popova L. The prospects of Ukrainian language teaching based on the interdisciplinary integration

The article outlines the prospects of Ukrainian language teaching based on the interdisciplinary integration. Generalizing the works of Ukrainian teachers and linguodidacts the author of the article concludes that it is rational to define the interdisciplinary integration as a synthesis of the educational

subjects contents in order to make the educational activity of students coherent and coordinated, to create an optimal educational environment at the Ukrainian language lessons. It is noted that the interdisciplinary connections should be considered as a component of the interdisciplinary integration, that is, the initial stage of its implementation. The scientist believes that one of the ways to introduce the interdisciplinary integration is the competently oriented didactic material. Analyzing the Ukrainian language current program and the scientific works of Ukrainian scholars, the following criteria for material selection are chosen. The material should correspond to the subject and the purpose of the lesson, the individual characteristics of the students, the age and the readiness to percept the information given in the text should be taking into account. The orientation to the educational, life and personal needs of students should be put on priority as well as the relationship in the formation of the subject and key competences, the ability to integrate the educational contents of several school subjects, etc.

Key words: competence, key competences, Ukrainian language lessons, text, interdisciplinary integration, interpersonal relations.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Горошкіна О. М.

УДК 371

І. М. Трубавіна

**ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ МИРУ
В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Проблема формування толерантності та культури миру у школярів сучасної України є актуальною сьогодні як ніколи. По-перше, Україна має більше 160000 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі дітей, які мають свою культуру, діалект і навіть іншу мову, національні особливості, які не є звичними для жителів приймаючих громад. По-друге, спостерігається розгортання ворожнечі на фоні релігійних поглядів, негативне ставлення до російської агресії переноситься деякими особами на російську православну церкву. По-третє, зразок поведінки на основі культури війни з зоні АТО повинен нівелюватися зразком поведінки на основі культури миру й переважати над нею. Потрібні зусилля педагогів, громади, батьків, ЗМІ щодо пропагування поведінки на основі культури миру й показу її переваг над поведінкою на основі культури війни, показу негативних наслідків поведінки на основі культури війни для кожної особистості, громади, країни, світу, планети. Проблеми миру перебувають у полі зору ООН та інших міжнародних організацій. Так, ООН пропонує розв'язання конфліктів через застосування «4Р»: превентивної дипломатії, дотримання миру, миротворення й миробудування (*Preventive diplomacy, Peace-making, Peacekeeping, Peace-building*) [15, с. 20]. Як зазначає Д. Набарро, спеціальний радник Генерального секретаря ООН, у виступі 1.09.2016 р.